

KS. MARIAN RUSECKI

CHRYSTYCZNY WYMIAR ZBAWCZEJ EKONOMII BOGA I JEJ WIARYGODNOŚĆ*

W teologii biblijnej, a także teologii fundamentalnej, mianem ekonomii Bożej określa się Boży plan zbawienia całej ludzkości. Ów plan zaistniał we wnętrzu Boga, w Jego umyśle i woli. Termin „ekonomia” pochodzi od greckiego słowa *oikonomia* i jest pojęciem biblijnym, które – jak stwierdzają O. Cullmann i J. Kudasiewicz – wyraża ideę planu, zarządzania, dysponowania oraz ideę jego realizacji¹.

Plan oznacza projekt zrealizowania czegoś, co ma jakiś sens, co będzie służyło czemuś, komuś (mamy tu na uwadze plan pozytywny, a nie negatywny). Plan to także przewidywanie tego, co ma nastąpić i ma być zrealizowane. O ile ludzki plan budowania czegoś może natrafić na nieprzewidziane trudności, zwłaszcza w zakresie wprowadzania równości i sprawiedliwości społecznej, to w ekonomii Bożej jest to niemożliwe.

Odnosząc powyższe znaczenie słowa „plan” do ekonomii Bożej, należy stwierdzić, że jest ona zamysłem Trzech Osób Bożych, Ojca, Syna i Ducha Świętego, które pozostają w osobowych relacjach w stosunku do siebie, po-

Ks. prof. dr hab. MARIAN RUSECKI – kierownik Katedry Misjologii w Instytucie Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji – e-mail: mrusecki@kul.pl

* Niniejszy artykuł jest fragmentem mojej książki *Traktat o Objawieniu* (Kraków 2008) trochę przepracowanym i uzupełnionym o aspekt wiarygodnościowy.

¹ J. K u d a s i e w i c z. *Historia czy ekonomia zbawienia?* RT 28:1981 z. 1 s. 89; O. C u l l m a n n. *Heil als Geschichte, Heilsgeschichtliche Existenz im Neuen Testament*. Tübingen 1965 s. 58.

siadają jedną i tę samą Boską naturę, i są sobie równe. Ta relacyjność w Trójcy immanentnej (Trójca rozważana *ad intra*) zapewnia im odrębne istnienie osobowe. Łączy je odwieczna miłość w stosunku do siebie i wzajemna proegzystencja wyrażająca się w tym, że Ojciec istnieje dla Syna i Ducha Świętego, Syn dla Ojca i Ducha, a także Duch dla Ojca i Syna. Istnieją dla siebie nawzajem na sposób daru osobowego, czyli całkowitego oddania się Ojca Synowi i Duchowi, Syna Ojcu i Duchowi oraz Ducha Ojcu i Synowi. Zasadą łączącą wszystkie te Osoby jest miłość.

W Bogu Trójjedynym odwiecznie powstał zamysł, plan stworzenia świata i człowieka (ludzi), by wezwać człowieka do uczestnictwa w życiu Bożym, w uszczęśliwiającej wiecznej miłości. Ten plan, który Trójca Święta zaczęła realizować wraz z dziełem stworzenia, staje się historią Objawienia i zbawienia (Trójca *ad extra*, Trójca ekonomiczna). Ekonomia jest więc wynikiem Bożego zamysłu, który zmierzał do tego, by w krąg Osób Bożych, w odwieczną wspólnotę miłości Ojca, Syna i Ducha Świętego włączyć także osoby stworzone. Miłość jest tu najważniejszym motywem powstania owej ekonomii i jej realizacji w historii. Ze swej natury ekonomia Boża posiada więc charakter trynitarny. Oznacza to, że jest ona równocześnie dziełem Ojca, Syna i Ducha Świętego. Każda z Osób Bożych w równym stopniu jest jej autorem i inspiratorem. Ekonomia Objawienia i zbawienia posiada także wymiar chryścyczny, ukazany w zarysach w Objawieniu starotestamentalnym, a ujawniony w pełni w nauce i działalności Jezusa Chrystusa. Ekonomia ta odsłania się stopniowo – zwłaszcza przy jej realizacji w dziejach Starego Przymierza, ale także i w Nowym Przymierzu wyraźnie jest ona obecna. Realizowane wydarzenia zapowiadają dalsze, następne, w których ujawnia się zbawcza inicjatywa Boża. Równocześnie realizujące się Boże obietnice są uwierzytelniane właśnie przez ich urzeczywistnienie się w wydarzeniach historycznych.

Jak stwierdzono wyżej, Boży plan Objawienia i zbawienia ujawniany był stopniowo, zwykle na kanwie realizacji wcześniejszych obietnic Bożych. Z kolei w nowych realizacjach są zapowiadane dalsze obietnice dotyczące jeszcze większych wydarzeń objawieniowo-zbawczych. Ma ona charakter progresywny i ukierunkowana jest na centralne wydarzenia tejże ekonomii i historii zbawienia, czyli Jezusa Chrystusa. Do Niego zmierzały czasy od stworzenia, w Nim się wypełniają i zmierzają ku eschatologicznemu wypełnieniu.

Całość tych rozważań, z konieczności skrótowych, rozpocznie zagadnienie ekonomii Bożej w Starym Testamencie.

I. BOŻA EKONOMIA W STARYM TESTAMENCIE

Izrael w swojej historii rozpoznał realizację i stopniowe objawianie się planu Boga wobec ludzkości. Biblia ukazuje drogi, jakimi Bóg prowadził ludzkość do czasów powstania Izraela. Można więc powiedzieć, że Objawienie Boże, będące wynikiem realizacji odwiecznej ekonomii Bożej, niejako ze swej natury jest historyczne.

Stary Testament zawiera pierwociny Objawienia o zbawczej ekonomii Boga i to od początku świata. Widać ją w analizie różnych form literackich. Wyznania wiary (Pwt 26, 5-10), formuły katechetyczne (Wj 12, 26 n.), schematy kazań kapłańskich (Joz 24, 2-15) ukazują centralne miejsce i priorytet Bożego planu Objawienia i zbawienia w wierze Izraela. Owa wiara pozwala nie tylko na teologiczną interpretację dziejów narodu wybranego (wybranie przodków, obietnica licznego potomstwa, obietnica posiadania ziemi, wyjście z Egiptu, przymierze na Synaju, dojście do Ziemi Obiecanej), lecz umożliwia ona także wprowadzenie owych wydarzeń w szerszą perspektywę, w perspektywę Bożego patrzenia na świat i dzieje jako momenty istotne dla realizacji zapowiadanego zbawienia. Stary Testament – na co wskazują m.in. O. Cullmann, K. Gózdź i I. S. Ledwoń – w formie implikatywnej zawiera naukę o Bożej ekonomii zbawienia².

W tym kontekście warto podkreślić następujący tekst proroka Amosa: „Nie uczynił Pan niczego, by nie wyjawiał swego zamiaru (*sod*) sługom swym, prorokom” (3, 7). Jak interpretować owo zdanie? Teologia stwierdza, że każde wydarzenie, zanim zaistniało w dziejach świata, Izraela, a także poszczególnych narodów, kultur i cywilizacji oraz w historiach konkretnych ludzi, żyjących w przeszłości, w czasach nam współczesnych oraz tych, którzy przyjdą po nas, było poprzedzone Bożą decyzją czy powziętym zamiarem (Iz 5, 19; 14, 26; 19, 17; 28, 29; 46, 10; Jer 23, 18-22). Prorok Micheasz mówi wprost o Bożym planie: „[Narody – uw. M. R.] nie znają zamiarów Pana, planów Jego nie pojmują” (4, 12). Celem tego planu, na co zwraca uwagę Izajasz, jest zbawienie (por. 2, 1-4), a jego perspektywy uniwersalistyczne są mocno zarysowane już na pierwszych kartach Starego Testamentu (Rdz 9, 12; 12, 3; 49, 10)³. Objawienie Starego Testamentu Boży zamysł

² *Heil als Geschichte* s. 56-60. Zob. także: I. S. L e d w o Ń. *Ekonomia Boża*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków 2002 (dalej cyt.: LTF) s. 365-367.

³ A. A. V i a r d, P. G r e l o t. *Plan Boży*. W: *Słownik teologii biblijnej*. Red. X. Léon Dufour i in. Poznań 1973 s. 675; C u l l m a n n. *Heil als Geschichte* s. 56-60.

zbawienia łączy z odwiecznym planem stworzenia świata i człowieka. Księga Przysłów prawdę tę wyraża w poetyckiej formie: „Pan mnie stworzył, swe arcydzieło, jako początek swej mocy, od dawna. [...] Gdy niebo umacniał, z Nim byłem, gdy kreślił sklepienie nad bezmiarem wód, gdy w górze utwierdzał obłoki, gdy źródła wielkiej otchłani umacniał, gdy morzu stawiał granice, by wody z brzegów nie wyszły, gdy kreślił fundamenty pod ziemię. Ja byłem przy Nim mistrzynią, rozkoszą Jego dzień po dniu, cały czas igrając przed Nim, igrając na okręgu ziemi, znajdując radość przy synach ludzkich” (8, 22. 27-31). Ten tekst, oprócz interpretacji pneumatologicznej, posiada też znaczenie chrystologiczne, wskazuje zatem i na chrystyczny wymiar całej ekonomii zbawienia⁴.

II. ZAKRES BOŻEJ EKONOMII ZBAWIENIA

Jak już wspomniano, ekonomia zbawienia istniejąca odwiecznie w umyśle Bożym, ujawniona na etapie Starego Testamentu, obejmuje całość dziejów zbawienia skoncentrowanych na dziele Boskiego Logosu. Realizację swego planu Objawienia i zbawienia Bóg rozpoczyna od stworzenia świata, a zwłaszcza człowieka, którego zaprosił do dialogu miłości z sobą⁵. Przewidział On upadek pierwszych ludzi, ale postanowił ich odkupić w Mesjaszu Pańskim.

Swą ekonomię ujawniał Bóg przy zawieraniu przymierzy z ludźmi (Adam, Noe, Abraham, Mojżesz), które miały przeznaczenie ogólne. Dużą rolę w tym względzie odgrywali: Melchizedek, Abraham, Patriarchowie, Królowie, Sędziowie i Prorocy, którzy z woli Boga zapowiadali jeszcze większe i wspanialsze dzieła Boże niż wyjście z niewoli egipskiej i babilońskiej. Będzie to Pascha Pana w Jezusie Chrystusie. W Nim nastąpi pełnia Objawienia i Zbawienia. On pojedna grzeszną ludzkość z Bogiem, otworzy niebo dla wszystkich, którzy przyjmą Boże zaproszenie do „domu Ojca”. On zbuduje Kościół, który w zamysłach Bożych jest ostatnim i definitywnym etapem historii zbawienia.

Jak już można stwierdzić, ekonomia Boża implikuje ekonomię zbawienia i ekonomię Objawienia, a według niektórych autorów także ekonomię od-

⁴ Zob. L e d w o ń. *Ekonomia Boża*. LTF s. 366; Y. C o n g a r. *Chrystus w ekonomii zbawienia*. „Znak” 19:1967 s. 1361-1377.

⁵ Wyraźnie świadczy o tym wstęp do Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym *Dei verbum* oraz początek jej pierwszego rozdziału (nr 2).

kupienia⁶. Należy dodać, że z ekonomią Bożą łączy się Boża pedagogia. Pojęcie ekonomii Bożej jest zatem złożone i posiada bogactwo teologicznych treści. Ponieważ zawiera ono także ekonomię Objawienia, trzeba krótko omówić to zagadnienie w kontekście historiozbawczego zaangażowania Trójcy ekonomicznej.

1. *Ekonomia Objawienia i ekonomia zbawienia*

W Bożej ekonomii – jak wspomniano – zawarty jest plan Objawienia i plan zbawienia, które swój szczyt osiągnęły w Jezusie Chrystusie.

Wszystkie wydarzenia, należące do ekonomii Objawienia, zostały – jak można już łatwo wnioskować – przewidziane w ramach zbawczej ekonomii Boga. Do tej ostatniej przynależą także, jak zauważono, ekonomia zbawienia. Plany zbawienia i Objawienia służą w tym samym stopniu realizacji chrystycznej ekonomii zbawienia. Ponieważ zbawienie zaczyna się w Objawieniu, które jest jakąś formą samoudzielania Boga, mającego swą pełnię w Objawieniu eschatycznym, dlatego też błędem jest separowanie zbawienia od Objawienia czy tym bardziej jednej ekonomii od drugiej. Obie ekonomie są współrozciągłe i jedna warunkuje drugą. Rozumowanie to można dodatkowo wzmocnić stwierdzeniem, iż Bóg objawia się wyłącznie w celach zbawczych. A zatem Objawienia i zbawienia separować nie wolno. Wydaje się, że w podobnym kierunku idą stwierdzenia takich autorów, jak: H. Kessler, L. Scheffczyk, G. Greshake, M. Rusecki i inni⁷.

Boży plan Objawienia był przewidziany – jako przynależący do zbawczego zamysłu Boga – jeszcze przed założeniem świata. Bóg zamierzył też poszczególne etapy jego realizacji. Ta ekonomia przewidywała realizację objawiania się Boga od stworzenia świata. W nim Stwórca zawarł swe szczególne piętno, jakiś ślad wskazujący na Jego istnienie, naturę i zbawczą wolę. O realizacji owego planu Objawienia świadczą różne jego rodzaje, jak np. Objawienie historyczne (Objawienie eschatyczne znajduje się ciągle przed nami), które znajdowało się w Bożym zamyśle. Wyrazem rewelatywnej ekonomii są wreszcie formy Objawienia: słowa, czyny i teofanie oraz ich wzajemne powiązanie. Nie można w tym momencie nie wspomnieć o Jezusie Chrystusie, w którym

⁶ L e d w o ń. *Ekonomia Boża*. LTF s. 365.

⁷ H. K e s s l e r. *Erlösung als Befreiung*. Düsseldorf 1972; L. S c h e f f c z y k. *Erlösung und Emanzipation*. Freiburg 1973; G. G r e s h a k e. *Gottes Heil – Glück des Menschen. Theologische Perspektiven*. Freiburg 1983; M. R u s e c k i. *Elementy zbawcze w religiach pozachrześcijańskich*. W: *Religia w świecie współczesnym. Zarys problematyki religijologicznej*. Red. H. Zimoń. Lublin 2000 s. 531-562.

dokonało się najdoskonalsze Boże Objawienie, a którego wcielenie – jak jeszcze o tym będzie mowa – było przez Ojca zaplanowane już przed założeniem świata. Bóg zamierzył, że w Nim dokona się jedyne w historii zespolenie słów i dzieł z Boskim podmiotem. Jezus Chrystus został przewidziany jako jedyny w dziejach Teofan. Co więcej, ekonomia Objawienia obejmuje także Kościół, w którym aż do końca świata trwać będzie o niej świadectwo. Wreszcie Bóg przewidział, że na końcu czasów wszyscy zbawieni ujrzą Jego oblicze, doświadczając tym samym Objawienia uszczęśliwiającego, które nie będzie miało końca.

Z ową ekonomią Objawienia nierozzerwalnie łączy się plan zbawienia. Również jego realizacja była przez Boga przewidziana. Rozpoczął się on – jak cała Boża ekonomia – w momencie zaistnienia świata. O progresywnym rozumieniu samego zbawienia świadczy Stary Testament: ewoluowało ono od ujęcia czysto materialnego, doczesnego i negatywnego (jako ocalenia od nieszczęścia, choroby, wroga) do ujęcia pozytywnego (zapewnienie zdrowia, dobrobytu) i nadprzyrodzonego (wspólnota Boga z człowiekiem). Tutaj też widać Bożą pedagogię, która umożliwiała sukcesywny rozwój planu zbawienia w dziejach. Oczywiście było to przewidziane przez Bożą Mądrość⁸.

Momentem szczególnym w całym planie zbawienia jest Misterium Paschalne, w którym Boży Syn ofiarował swoje życie za życie świata, a przez to umożliwił wszystkim ludziom wejście do domu Ojca. Sposób, jak i moment Jego odkupieńczej śmierci zostały przewidziane przed wszystkimi wiekami.

To samo odnosi się do Kościoła, który jako powszechny sakrament zbawienia łączy ludzi z Bogiem oraz między sobą. Jego misja – zgodnie z Bożym zamiarem – trwać będzie aż do skończenia świata.

2. *Pedagogia Boża historycznym korelatem ekonomii zbawienia*

Współcześnie przyjmuje się stwierdzenie, że ekonomia Boża jest ujawniana stopniowo. Pogląd ten jest reprezentowany m.in. przez R. Latourelle'a, A.-A. Viarda, P. Grelota, I. S. Ledwonia, M. Ruseckiego⁹.

Wiąże się to ze współlistniejącą z nią Bożą pedagogią, która przejawia się podczas realizacji owej ekonomii. Najkrócej mówiąc, pedagogia ta polega na

⁸ M. R u s e c k i. *Zbawienie*. W: *Encyklopedia „Białych Płam”*. T. 18. Red. A. Winiarczyk i in. Radom 2006 s. 230-234.

⁹ R. L a t o u r e l l e. *La spécificité de la révélation chrétienne*. SMis 20:1971 s. 41-74; A.-A. V i a r d, P. G r e l o t. *Plan Boży*. STB s. 673-679; I. S. L e d w o Ń. *Objawienie chrześcijańskie i jego wiarygodność według René Latourelle'a*. Lublin 1996 s. 27-131; M. R u s e c k i. *Pedagogiczne funkcje cudu według św. Grzegorza Wielkiego*. RT 30:1983 z. 2 s. 33-49.

takim działaniu Boga, które ma na celu pełny sposób realizacji Jego ekonomii, z uwzględnieniem możliwości całej ludzkości i każdego człowieka, wynikających z ontycznych uwarunkowań jego natury¹⁰.

W literaturze przedmiotu stwierdza się, iż Boża pedagogia jest widoczna we wszystkich formach i rodzajach Bożego Objawienia. Bóg, który w odwiecznym planie przewidział stworzenie świata, w jakiś sposób zawarł w stworzonej rzeczywistości ślad swego istnienia, a także zbawczej woli. Piękno, harmonia, pewna dobroć, ale i doskonałość świata wskazują na pedagogię Jego Twórcy, który stworzony świat jak najstaranniej przygotował dla człowieka. Osoba ludzka, która jest zwieńczeniem całej kreacji, została stworzona – jak to się podkreśla w Rdz 1, 26 – przez odrębny akt Bożej mocy, inny niż w odniesieniu do pozostałych stworzeń. Boża pedagogia przejawia się w tym, że Stwórca zwraca się do człowieka poprzez słowo i czyn, a więc najdoskonalszy sposób objawiania się osoby osobie. Wyrazem tej pedagogii są momenty realizacji ekonomii zbawienia, a przede wszystkim kolejne przymierza, zawierane przez Boga z ludzkością, w tym z narodem wybranym, zmierzające do najdoskonalszego przymierza, zawartego w Bożym Synu Jezusie Chrystusie. Aspekt pedagogiczny Bożej ekonomii ujawnia się w założonym przez wcielony Logos Kościele, który – rzecz jasna – był przewidziany w owej ekonomii.

Wiarygodność ekonomii Bożej zasadza się na jej realizacji w historii. Dalsze obietnice Boże, dawane przy realizacji poprzednich, są uwierzytelniane w kolejnych wydarzeniach. Oczywiście najdoskonalsze ich wypełnienie i uwiarygodnienie miało miejsce w Jezusie Chrystusie.

Izrael celebrował dwa główne wydarzenia – dzieło stworzenia i wyzwolenia z niewoli egipskiej. Pełnił słowa mężów Bożych, czyli proroków. Na podstawie doświadczeń historycznych narodu wychwalał wierność Boga danym obietnicom, co było podstawą jego wiary w dalsze obietnice.

III. NOWOTESTAMENTALNA NAUKA O BOŻEJ EKONOMII

W literaturze teologiczno-egzegetycznej szczególnie mocno i wyraźnie podkreśla się, że Pismo św. Nowego Testamentu mówi wprost o Bożej ekonomii. Zaznacza się, iż Jezus Chrystus bezpośrednio naucza, że Jego przyjście na świat miało na celu wypełnienie zbawczej woli Ojca (J 4, 34; 6, 30; 6,

¹⁰ Por. I. S. L e d w o Ń. *Pedagogia Boża*. LTF s. 903.

38). W centrum Jego działalności – stwierdza się – wyrasta rzeczywistość królestwa Bożego (Mt 4, 17) jako decydującego momentu w Bożym planie zbawienia. Śmierć Jezusa staje się centralnym wydarzeniem tego zbawczego zamysłu (Mt 21, 38).

Jeden z ważniejszych fragmentów na temat Bożej ekonomii – zdaniem J. Kudasiewicza i K. Romaniuka – znajduje się w Liście do Efezjan (1, 3-14). Mowa jest w nim o tajemniczym planie zbawienia ludzkości. Bóg – stwierdza autor listu – wybrał ludzi jeszcze przed stworzeniem świata i wezwał ich do tego, by byli uczestnikami Boskiego życia. Owo wybranie ma charakter całkowicie wolnej i darmowej decyzji Boga, jest więc zupełnie niezasłużone, a zatem jest łaską. Co więcej, dokonuje się ono w kontekście trynitarnym: „W Nim bowiem wybrał nas” (w. 4), czyli Ojciec dokonał owego wyboru właśnie w Jezusie Chrystusie. Ta sama uwaga odnosi się, jak już powiedziano wyżej, do całego Bożego planu zbawienia, którego najgłębszym i najszerszym horyzontem jest Trójca Święta. Tym, co kieruje Trójjedynym Bogiem w konstruowaniu owego zamysłu zbawienia całej ludzkości, jest miłość („Z miłości przeznaczył nas dla siebie” – w. 5). Miłość jest głównym motywem i przyczyną samoudzielania się Boga stworzeniu. Można powiedzieć, że miłość Boża jest racją całej nadprzyrodzonej ekonomii, a równocześnie stanowi jej ostateczny sens.

Tekst Listu do Efezjan podkreśla, że celem tak zarysowanej ekonomii jest Boża chwała („przeznaczył nas [...] ku chwale majestatu swej łaski” – w. 6). Poza tym Bóg, przewidując realizację ekonomii w historii, zamierzył, że będzie jej towarzyszyć zbawcza łaska¹¹.

Osobne miejsce w tekście Pisma św. Nowego Testamentu zajmuje postać Syna Bożego, którego wcielenie zostało przez Boga odwiecznie przewidziane. Zasadniczym celem wcielenia ma być finalna realizacja zbawienia w dziejach („W Nim mamy odkupienie przez Jego krew – odpuszczenie występków” – w. 7).

Analizowany tekst wspomina również o tym, że ekonomia zbawienia ma charakter chrystyczny – w Osobie Jezusa Chrystusa dokona się, przewidziane przez Boga, zjednoczenie z Nim podzielonej przez grzech ludzkości („wszystko zjednoczyć na nowo w Chrystusie jako Głowie” – w. 10)¹². Zjednocze-

¹¹ K u d a s i e w i c z. *Historia czy ekonomia zbawienia?* s. 87-88; K. R o m a n i u k. *Zbawcza inicjatywa Boga*. W: *Drogi zbawienia. Od Biblii do Soboru*. Red. B. Przybylski. Poznań 1970 s. 5-23. Zob. także: G. T h i l s. *Problemy teologii religii niechrześcijańskich*. Warszawa 1975.

¹² Por. H. C o n z e l m a n n. *Die Mitte der Zeit. Studien zur Theologie des Lukas*.

nie to obejmować będzie całość rzeczywistości materialnej i duchowej, będzie najdoskonalszym zjednoczeniem, jakie tylko jest możliwe.

Nowy Testament objawia również to, że dopełnienie Bożego planu zbawienia zaczyna się w Kościele, który – będąc obecny w samym środku czasów – stanowi rzeczywistość przewidzianą w Bożej ekonomii zbawienia. Co więcej, Bóg od dawna zna wszystkie wydarzenia, które poprzedzą koniec świata i będą stanowić przejście od czasów historycznych do eschatycznych (Ap 7, 1-8)¹³.

IV. BOŻY ZAMYŚŁ ZBAWIENIA A LUDZKA WOLNOŚĆ

W dotychczasowych rozważaniach mowa była o Bożej ekonomii objawieniowo-zbawczej, która istniała odwiecznie w Bogu. Ów Boży plan obejmował całą ludzkość i każdego pojedynczego człowieka, których stworzenie było jeszcze na etapie Bożego projektu. Człowiek – w zamiarach Trójjedynego Boga – jest istotą zawierającą w sobie Boży obraz i podobieństwo. One przejawiają się w ludzkiej ontologii. Człowieka charakteryzuje więc – analogiczna do osobowego bytu Bożego – struktura osobowa, podmiotowość, rozumność, wolność, zdolność do miłości i odpowiedzialności. Już ten Boży projekt stworzenia człowieka, *nota bene* rodzący dalekosiężne konsekwencje dla Objawienia, powoduje w tym momencie pewne skutki, istotne z punktu widzenia naszych rozważań. Powstaje bowiem trudność polegająca na konieczności odpowiedzenia na następujące pytanie: jak pogodzić Boży plan zbawienia z ludzką wolnością?¹⁴

Jeśli Bóg stworzył człowieka na swój obraz i podobieństwo oraz obdarzył go pełną strukturą osobową, która – oczywiście – implikuje wolność, to musiał chyba uwzględniać – jak wskazują W. Pannenberg, A. Gelin, F. Gogarten, R. Rogowski, J. Chmiel – konsekwencje swojej stwórczej decyzji¹⁵.

Tübingen 1964 passim.

¹³ V i a r d, G r e l o t. *Plan Boży*. STB s. 679.

¹⁴ Na marginesie trzeba podkreślić, że w dziejach teologii problem ten był uszczegółowiony w odniesieniu do łaski i ludzkiej wolności, często podejmowany przez reformatorów, a potem przez teologię protestancką.

¹⁵ W. P a n n e n b e r g. *Was ist der Mensch? Die Anthropologie der Gegenwart im Lichte der Theologie*. Göttingen 1962; A. G e l i n. *L'homme selon la Bible*. Paris 1968; F. G o g a r t e n. *Der Mensch zwischen Gott und Welt*. Heidelberg 1952; R. R o g o w s k i. *Człowiek, antropocentryczny charakter Bożego planu*. ChS 7:1975 z. 6 s. 69-80; t e n ż e. *Człowiek w odwiecznym planie Boga*. CS 7:1975 s. 27-40; J. C h m i e l. *Człowiek obrazem Boga. U podstaw antropologii biblijnej*. „Znak” 29:1977 s. 363-370.

Zasadność postawionego pytania jest tym większa, że już pierwsze rozdziały Księgi Rodzaju ukazują próbę zniweczenia Bożego projektu zbawienia przez grzech, który jest jego zaprzeczeniem. Co więcej, kolejne etapy realizacji owej ekonomii zbawienia ukazują, zwłaszcza w odniesieniu do narodu wybranego, że człowiek wiele razy przeciwstawił się Bogu i wybierał środowisko grzechu. Chciał być konkurentem Boga w zakresie urządzania świata i panowania nad dziejami.

Rozwiązanie postawionego tu problemu można znaleźć tylko w Bogu i Jego mądrości. Ona bowiem przewidywała poszczególne etapy realizacji Bożej ekonomii zbawienia, o czym zresztą pośrednio była już mowa. Bóg uwzględniał pewną niedojrzałość człowieka, brak z jego strony współpracy z łaską. Wówczas nie realizował On swojej ekonomii zbawienia wbrew temu ostatniemu. Z drugiej jednak strony człowiek nie zniweczył i nie uniemożliwił realizacji owej Bożej ekonomii, gdyż Bóg, będący większym od niego, znajdował szereg nowych dróg i sposobów jej spełniania. Tym samym realizował (i realizuje) ją stale, zapewniając jej ciągłość, pomimo wielu oporów ze strony obdarzonego wolnością człowieka. Co więcej, Bóg potrafi z każdego zła wyprowadzić dobro, a poprzez obdarowanie osoby ludzkiej swoją łaską realizuje w stosunku do niej swoją ekonomię. Bardzo wyraźnie widać to w historii Józefa, sprzedanego przez braci do Egiptu. Jak się okazało, owa – wydawać by się mogło – beznadziejna sytuacja została przez Boga wykorzystana jako źródło ocalenia dla jego braci i ojca. Przykładów tego typu Bożych interwencji jest w całym Piśmie św. bardzo wiele, a z pewnością każdy człowiek, wrażliwy na znaki czasu, może je odnaleźć zarówno we własnym życiu, jak i w życiu całych cywilizacji, kultur i narodów. Zresztą, ludzkie dzieje nie toczą się pod wpływem jakiegoś ślepego losu, przeznaczenia, lecz są wynikiem współpracy człowieka z Bogiem i rezultatem realizacji Jego zbawczej ekonomii¹⁶. One – od początku do końca – urzeczywistniają Boży zamysł zjednoczenia wszystkiego w Chrystusie (por. Ef 1, 10). Na przestrzeni wieków zawsze znajdowały się liczne osoby współpracujące z wolą Bożą. Tak było na etapie Starego Testamentu. Tak jest również na etapie Nowego, zwłaszcza w Osobie Jezusa Chrystusa, który dobrowolnie podjął się objawienio-zbawczego posłannictwa. Jego transcendentalna świadomość świadczy, że zna Ojca. Ma świadomość swego Boskiego posłannictwa. Tę świadomość uzasadnia On w swej autoapologii (spełnienie Pism, argument z cudów czynionych przez Niego, z rezurekcji, agapetologiczny, martyriologiczny).

¹⁶ Por. Viard, Grelot. *Plan Boży*. STB s. 673.

Apostołowie, którzy byli świadkami Wydarzenia Jezusa Chrystusa, dali temu wierne świadectwo. Apologeci wczesnochrześcijańscy i Ojcowie Kościoła na wiele sposobów pisali o Bożej ekonomii Objawienia i zbawienia oraz o historii zbawienia uzasadniając ich wiarygodność. To zadanie przejmuje współczesna teologia fundamentalna.

Czasy eschatyczne zostały nam objawione w Zmartwychwstaniu Chrystusa i proleptycznie w Nim uwiarygodnione. Całe dzieje chrześcijaństwa (Kościoła) świadczą o tym, że jest ono objęte w objawieniowo-zbawczych planach Bożych, które się realizują od początku do dni naszych. Wielość wyznawców Chrystusa świadczy, że zawierzyło Bożej Mądrości i Obietnicom Bożym, i to niebezpiepodstawnie.

Reasumując powyższe rozważania można stwierdzić, że cała ekonomia Boża jest wspólnym dziełem trzech Osób Bożych, a jej cel stanowi wejście stworzeń do doskonałej jedności i miłości Trójcy Świętej. Boża ekonomia organizuje rzeczywistość w postaci historii Objawienia i historii zbawienia. Cała rzeczywistość jest w nią wpisana, wprzęgnięta i stopniowo ujawnia się w procesie jej realizacji w dziejach. A zatem pojęcie Bożej ekonomii zbawienia i Objawienia odsyła równocześnie do działania Bożego przy współpracy ludzi, którzy ją realizują.

Ekonomia Boża, ujawniana stopniowo w historii, rozpoczęła się wraz ze stworzeniem świata i człowieka. Ekonomia Starego Testamentu ukierunkowana była na Wydarzenie Jezusa Chrystusa, w którym się wypełnia. W Nim też (w Jego Objawieniu i zbawieniu) została uwierzytelniona i otwarta na czasy eschatyczne.

BIBLIOGRAFIA

- C o n g a r Y.: Chrystus w ekonomii zbawienia. „Znak” 19:1967 s. 1361-1377.
C u l l m a n n O.: Heil als Geschichte, Heilsgeschichtliche Existenz im Neuen Testament. Tübingen 1965.
G o g a r t e n F.: Der Mensch zwischen Gott und Welt. Heidelberg 1952.
G r e s h a k e G.: Gottes Heil – Glück des Menschen. Theologische Perspektiven. Freiburg 1983.
K e s s l e r H.: Erlösung als Befreiung. Düsseldorf 1972.
L a t o u r e l l e R.: La spécificité de la révélation chrétienne. SMis 20:1971 s. 41-74.
L e d w o Ń I. S.: Ekonomia Boża. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 365-367.
– Objawienie chrześcijańskie i jego wiarygodność według René Latourelle’a. Lublin 1996 s. 27-131.

- Pedagogia Boża. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej s. 903-907.
- P a n n e n b e r g W.: Was ist der Mensch? Die Anthropologie der Gegenwart im Lichte der Theologie. Göttingen 1962.
- R o g o s k i R.: Człowiek, antropocentryczny charakter Bożego planu. ChS 7:1975 z. 6 s. 69-80.
- Człowiek w odwiecznym planie Boga. CS 7:1975 s. 27-40.
- R o m a n i u k K.: Zbawcza inicjatywa Boga. W: Drogi zbawienia. Od Biblii do Soboru. Red. B. Przybylski. Poznań 1970 s. 5-23.
- R u s e c k i M.: Elementy zbawcze w religiach pozachrześcijańskich. W: Religia w świecie współczesnym. Zarys problematyki religiologicznej. Red. H. Zimoń. Lublin 2000 s. 531-562.
- Pedagogiczne funkcje cudu według św. Grzegorza Wielkiego. RT 30:1983 z. 2 s. 33-49.
- S c h e f f c z y k L.: Erlösung und Emanzipation. Freiburg 1973.
- V i a r d A.-A., G r e l o t P.: Plan Boży. W: Słownik teologii biblijnej. Red. X. Léon-Dufour i in. Poznań 1973 s. 673-679.

DAS CHRISTISCHE AUSMAß DER HEILSÖKONOMIE GOTTES UND SEINE GLAUBWÜRDIGKEIT

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die ganze Ökonomie Gottes ist das gemeinsame Werk der drei göttlichen Personen, und ihr Ziel besteht in dem Eingang der Geschöpfe in die vollkommene Einheit und Liebe der Heiligen Dreifaltigkeit. Die Ökonomie Gottes organisiert die Wirklichkeit unter der Gestalt der Offenbarungs- und Heilsgeschichte. Die ganze Wirklichkeit ist in sie eingeschrieben, eingefügt und allmählich taucht sie auf im Prozeß ihres geschichtlichen Vollzugs. Daher auch verweist der Begriff Heilsökonomie Gottes und der Offenbarung gleichzeitig auf das Wirken Gottes in Zusammenarbeit mit den Menschen, die sie realisieren. Die Ökonomie Gottes die sich stufenweise in der Geschichte erkennen läßt, hat ihren Beginn mit der Erschaffung des Menschen und der Welt. Die Alttestamentliche Ökonomie war auf das Ereignis Christi ausgerichtet, in dem sie sich erfüllt. In ihm auch (in Christus und im Heil) gewann sie ihre Glaubwürdigkeit und ist auf die eschatischen Zeiten geöffnet.

Słowa kluczowe: ekonomia Boża, historia zbawienia, pedagogia Boża, wiarygodność.

Schlüsselwörter: Heilekonomie, Heilsgeschichte, Gottespedagogie, Glaubwürdigkeit.

Key words: God's economy, history of salvation, God's pedagogy, credibility.